

23.3.2018

EOAK/633/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

PELASTUSOPISTON OPISKELUPAIKASTA VOI JOUTUA LUOPUMAAN VARUSMIESPALVELUN TAKIA

1

KANTELU

Piditte epätasa-arvoisena sitä, että Pelastusopistoa koskeva laki ei mahdollista opintojen aloituksen siirtoa varusmiespalveluksen johdosta vaan ainoastaan raskauden perusteella. Kerroitte läheisenne saaneen opiskelupaikan Pelastusopistosta mutta joutuneen luopumaan siitä, kun hän halusi suorittaa ensin varusmiespalveluksen.

2

ASIAN ALUSTAVA TARKASTELU

Asian alustavassa tarkastelussa oikeusasiamies Petri Jääskeläinen totesi seuraavan.

Pelastusopistosta annetun lain 29 §:n mukaan Pelastusopisto voi omasta aloitteestaan tai opiskelijan hakemuksesta keskeyttää ammatillisessa peruskoulutuksessa olevan opiskelijan opiskeluoikeuden kerrallaan enintään yhden vuoden määräajaksi pitkäaikaisen sairauden tai raskauden ja synnytyksen vuoksi. Pelastusopisto voi keskeyttää opiskeluoikeuden myös 32 §:n 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Opiskelijan tulee pyydettyä antaa opistolle terveydentilansa arviointiin tarvittavat tiedot. Päätöksen opiskeluoikeuden keskeyttämisestä tekee rehtori. Edellä viitatus 32 §:n 4 momentin mukaan, jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, hänen opinto-oikeutensa voidaan tutkimuksen ja syytteen käsittelyn ajaksi keskeyttää, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.

Lain esitöissä (HE 222/2005 vp, HaVM 8/2006 vp ja PeVL 12/2006 vp) ei oikeusasiamiehen havaintojen mukaan ole lähemmin perusteltu tai arvioitu laissa omaksuttua rajausta niistä perusteista, joilla opiskelun aloittamista voidaan lykätä tai jo aloitettu opiskelu voidaan keskeyttää.

Ette kantelussanne arvostellut Pelastusopiston toimintaa, eikä asiassa oikeusasiamiehen mukaan sinänsä ollut aihetta epäillä sen lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä. Oikeusasiamies piti asian alustavassa tarkastelussa vallitsevaa lainsäädännöllistä tilannetta kuitenkin ongelmallisena eritoten pakollisen asevelvollisuuden piiriin kuuluvien henkilöiden näkökulmasta.

3

ASIAN SELVITTÄMINEN

Edellä todetun johdosta oikeusasiamies pyysi sisäministeriötä antamaan asiassa lausunnon ja varaamaan myös Pelastusopistolle tilaisuuden lausua asiassa omalta osaltaan.

Sisäministeriön pelastusosasto antoi 21.3.2018 päivätyn lausunnon SMDno-2018-301 ja Pelastusopisto antoi 12.3.2018 päivätyn lausunnon.

Sisäministeriön lausunnossa on vertailevassa tarkoituksessa käyty läpi muuta opintojen keskeytystä koskevaa sääntelyä ja todettu muun muassa seuraavaa.

Asiassa on kyse Pelastusopiston ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevan opiskelijan mahdollisuudesta pakollisen asevelvollisuuden (varusmiespalvelus tai siviilipalvelus) perusteella keskeyttää opiskelunsa, ei pelkästään opiskelijan mahdollisuudesta lykätä opiskelun aloittamista.

Ammattikorkeakouluopiskelijat, poliisiammattikorkeakouluopiskelijat ja yliopisto-opiskelijat voivat voimassa olevan lainsäädännön perusteella ilmoittautua poissaolevaksi ensimmäiselle lukuvuodelle ainoastaan laissa säädetyistä syistä. Tällaisia ovat muun muassa varusmiespalvelus, siviilipalvelus, vapaaehtoinen asepalvelus, äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaa ja oma sairaus tai vamma. Seuraavina lukuvuosina opiskelijat voivat ilmoittautua oman harkintansa mukaan joko läsnä olevaksi tai poissaolevaksi.

Pelastusopisto-opiskelija voi voimassa olevan lainsäädännön perusteella keskeyttää opiskelu-oikeutensa kerrallaan enintään yhden vuoden määräajaksi pitkäaikaisen sairauden tai raskauden ja synnytyksen vuoksi. Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden osalta läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautumisesta ei ole erikseen säädetty, joten edellä todettu koskee myös opiskelun aloituksen lykkäämistä.

Sisäministeriön mukaan näyttää siltä, että Pelastusopistoa lukuun ottamatta kaikissa muissa edellä mainituissa oppilaitoksissa opiskelevalla oppilaalla on aina oikeus ilmoittautua poissaolevaksi opiskelijaksi pakollisen asevelvollisuuden perusteella eikä se myöskään lyhennä opiskeluaikaa. Toisin sanoen opiskelu kyseisissä oppilaitoksissa voidaan keskeyttää pakollisen asevelvollisuuden ajaksi.

Sisäministeriön mukaan oppilaitoksia ei voi suoraan verrata toisiinsa muun muassa tutkintojen keston vuoksi. Opiskelu pelastajatutkinnossa kestää kolme lukukautta (1,5 v). Lisäksi opiskelu Pelastusopistossa on käytännössä lähiopetusta ja opinnoissa edetään vuosikurssin mukaisena ryhmänä ja jossa tutkintoon kuuluvien vapaasti valittavien opintojen määrä on hyvin rajoitettua.

Pelastusopisto on tuonut lausunnossaan esiin huolen siitä, että pitkät poissaolot voivat vaikuttaa opiskelijan kuntoon alentavasti. Sisäministeriön mukaan Poliisiammattikorkeakoulussa, johon Pelastusopistoa on sinänsä luontevinta verrata juurikin hakijoiden fyysisten kuntovaatimusten arvioinnin vuoksi, opintojen keskeytyksen mahdollisuus on kuitenkin huomattavasti Pelastusopistoa laajempaa. Sisäministeriö toteaa lisäksi, että Pelastusopiston opetussuunnitelma velvoittaa Pelastusopiston lisäksi myös opiskelijoita. Pelastusopiston tulee järjestää opetus ja opintojen ohjaus siten, että tutkinto on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen säädetyssä ajassa. Opiskelijoiden tulee puolestaan suunnitella ja toteuttaa opintonsa siten, että tutkinto tulee suoritetuksi tavoiteajassa. Näin ollen opiskelija vastaa lähtökohtaisesti itse fyysisen kuntosaa riittävydestä.

Pelastusopisto toteaa lausunnossaan lisäksi, että asia ei ole vuosien kuluessa noussut ongelmalliseksi, koska asiasta informoidaan jo hakuvaiheessa ja koulutukseen on mahdollista hakeutua kaksi kertaa vuodessa. Tämän osalta sisäministeriö toteaa, että esimerkiksi Poliisiammattikorkeakouluun on neljä hakujaksoa vuoden aikana.

Sisäministeriön mukaan opiskeluoikeuden keskeyttämisperusteiden laajentaminen lisäisi Pelastusopiston sisäistä byrokratiaa ja hallinnollista työtä muun muassa siksi, että edellisinä vuosina valitut ja vasta myöhemmin opintonsa mahdollisesti aloittavat opiskelijat tulee huomioida valittavien opiskelijoiden määrissä (yli- tai alitäyttö). Lisäksi on mahdollista, että osa asevelvollisuuden vuoksi poissaolevaksi ilmoittautujista ei ottaisi opiskelupaikkaa lopulta vastaan asevelvollisuuden suoritettuaan. Viimeksi mainittu ongelma tosin lienee vähäinen, koska sisäministeriön käsityksen mukaan Pelastusopiston opiskelupaikkoja harvemmin haetaan varalle. Pelastusopisto ei kuitenkaan ole muista oppilaitoksista poikkeavassa asemassa edellä todettujen seikkojen osalta.

Sisäministeriö toteaa alustavan tarkastelun pohjalta näkemyksensä, että lähtökohtaisesti opiskeluoikeuden keskeyttämisestä koskevien säännösten tulisi mahdollistaa pakollisen asevelvollisuuden suorittamisen myös Pelastusopistossa. Pelastusopiston erityispiirteet tulee kuitenkin ottaa huomioon opiskeluoikeuden keskeyttämisestä koskevissa säännöksissä. Tämän vuoksi ministeriö katsoo aiheelliseksi tarkistaa lain Pelastusopistosta opiskeluoikeuden keskeyttämisestä ammatillisessa peruskoulutuksessa koskevan 29 §:n muutostarve. Pakollisen asevelvollisuuden lisäksi säännös tullaan tarkistamaan myös muilta osin, kuten esimerkiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palvelun osalta, jotta Pelastusopistossa opiskelevien yhdenmukainen kohtelu turvataan.

4

RATKAISU

Oikeusasiamies totesi asiassa seuraavan.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aiheutta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Saman lain 11 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

Oikeusasiamies on pitänyt asian alustavassa tarkastelussa vallitsevaa lainsäädännöllistä tilannetta ongelmallisena. Sisäministeriö puolestaan on asiaa koskevan lainsäädännön valmistelusta vastaavana ministeriönä todennut pitävänsä aiheellisena tarkistaa Pelastusopistosta annetun lain 29 §:n (opiskeluoikeuden keskeyttäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa) muutostarve.

Edellä todetun johdosta asia ei tässä vaiheessa edellyttänyt enempiä oikeusasiamiehen toimenpiteitä kuin että oikeusasiamies on pyytänyt sisäministeriötä ilmoittamaan 31.12.2018 mennessä, mihin johtopäätöksiin se on tässä asiassa päätenyt lainsäädännön muutostarvetta arvioituaan.